

የአካባቢ ልማት ለዘላቂ እጩይታ

ኢብሳ ነመራ

ከሰባት አስርት ዓመታት በፊት የኢትዮጵያ መሬት 40 ከመቶ ገደማ በደን የተሸፈነ እንደነበረ መረጃዎች ያመለክታሉ። የዛሬ አርባ ዓመት ግን ይህ ሽፋን ከ10 በመቶ በታች ወረደ። በ70ዎቹ መጀመሪያ ላይ ደግሞ 4 በመቶ ያህል ብቻ ነበር። በየአካባቢው ካሉ አዛውንቶች የሚገኙ መረጃዎችም የዚህን 40 በመቶ የነበረው ደን በዚህ ደረጃ የማሽቆልቆሉን ትክክለኝነት ያመለክታሉ። በአርባዎቹና በሃምሳዎቹ እድሜ ክልል ያለነው ኢትዮጵያውያንም ቢሆን፤ በተለይ ገጠር ያደግነው በእጽዋት ተሸፍኖ የነበረው መሬት እጅግ መሳሳቱን መመስከር እንችላለን።

እኔ በግሌ ከሰላሳ አምስት ዓመታት በፊት ልጅነቴን ያሳለፈኩበትን የማወቀውን አካባቢ ከሁለት ዓመት በፊት የማየት አጋጣሚ አግኝቼ ያየሁትን ለማመን ተቸግራለሁ። በእንጆሪ፣ በአጋምና በመሰል ተክሎች ተሸፍኖ የነበረውና ከብቶች የሚሰማሩበት ሰፊ መሬት የድሮውን ምልክቱን አንድም ሳይተው የእርሻ ማሳ ሆኖ አግኝቼባለሁ። በቁጥቋጦው ይጠለሉ የነበሩትን የተለያዩ ዝርያ ያላቸው ጥንቸሎችና መሰል አነስተኛ እንስሳት አሁን በአካባቢው የሚኖሩ ህጻናት አያውቋቸውም። ወደመንደር እየዘለቁ፤ አንዳንዴም በሰብል ላይ ጉዳት ያደርሱ የነበሩ ከርከሮዎች አሁን የሉም። በበጋ ለአካባቢው እንግዳ የሆነ ሰው መልካ ተፈልጎለት ልብሱን ሰብስቦ ይሻገረው የነበረው ወንዝ ህጻናት ዘልለው የሚሻገሩት ትንሽ ጅረት ሆኗል። እርግጥ፤ በዚህ ጊዜ ውስጥ የአካባቢው ህዝብ ቁጥር በሰባት እጥፍ ገደማ አድጓል። ድሮ በቁጥቋጦ ተሸፈኖ የነበረው ቦታ አሁን የእርሻ ማሳ ሆኗል። ይህን መሬት ወደእርሻ ማሳነት የቀየረው አዲሱ ትውልድ ነው።

ይህ የእኔ ተሞክሮ በሁሉም የአገሪቱ አካባቢዎች ያለውን እውነታ ያንጸባርቃል። በ2003 ዓ.ም በተለይ በአማራ ክልል ደቡብ ወሎ ዞን፤ እንዲሁም በትግራይ ክልል የተለያዩ ዞኖች የተሰሩ የተፈጠሩ ሃብት እንክብካቤና የተፋሰስ ልማት ስራዎችን የመንግሥት እድል አግኝቼ ነበር። በዚህ ጉብኝት የታዘብኩት ነገር ይህን የሚያረጋግጥ ነው። በእነዚህ የአማራና የትግራይ አካባቢዎች የተፈጠሩ ሃብት ላይ የደረሰው ውድመት ረዘም ያለ እድሜ ያስቆጠረ ነው። እድሜያቸው በአርባዎቹ ክልል ያሉ ሰዎች እነኩን ስለአካባቢው የቀድሞ ገጽታ የሚያውቁት ነገር ምንም የለም። አዛውንቶች ናቸው ትውስታ ያላቸው፤ በተፈጠሩ አካባቢዎቹ ላይ ጉዳት መድረስ ከጀመረ ከግማሽ ክፍለ ዘመን በላይ አስቆጥሯል። የአካባቢዎቹን የቀድሞ ገጽታ የሚያመለክቱ ማስረጃዎች ግን አሁንም አሉ። ዋነኞቹ የቤተክርስቲያን ግቢዎች ናቸው። የደከመው ሰው ቀትር ላይ የሚያርፍበት ዛፍ በሌለበት ምድረ በዳ የሚገኙ የቤተክርስቲያን ግቢዎችን ገዳማት ተለየተው አረንጓዴ ደሴት ሆነው ይታያሉ። እነዚህ የቤተክርስቲያን አጻጻፎች ድሮ አካባቢው በዛፍ የተሸፈነ እንደነበረ ብቻ አይደለም የሚመሰክሩት፤ በአካባቢው የነበሩት አገር በቀል ዛፎች ምን አይነት እንደነበሩም ያሳያሉ።

ከላይ በአጭሩ ያነሳሁት እውነታ የተፈጠሩ አካባቢዎችን ላይ ምን ያህል ጉዳት እንደደረሰ ሁላችንም የየራሳችንን አካባቢ በማስታወስ እንድንገነዘብ ለመኮርኮር ያህል ነው። ይህ በተፈጠሩ ላይ የደረሰው ጉዳት አሁን በመንግስትና በህዝብ ልዩ ተኩረት ተሰጥቶታል። የወደመው ተፈጥሯዊ አካባቢ እንዲያገግም የተቀናጀ የአካባቢ ልማት/የተፋሰስ ልማት ስራ እየተከናወነ ይገኛል። በተለይ ከ2001 ዓ.ም ጀምሮ ትልቅ ለውጥ ያመጣ የአካባቢ ልማትና እንክብካቤ ስራ ተከናወኗል። እነዚህ የአካባቢ ልማቶች እስከ 50 በመቶ ተዳፋት በሆኑ የተራቆቱ ተራራዎችና ኮረብታዎች ላይ እርከን በመስራት፣ ዛፍና ሳር በመትከል ላይ ያተኮረ ነው። ከዚህ በተጨማሪ፤ በራሳቸው ሊያገግሙ የሚችሉ አካባቢዎችን ከሰውና ከእንስሳት ንክኪ በመከላለል ድንቅ ውጤት ተገኝቷል።

በዚህ ዙሪያ የተከናወኑ ሊከናወኑ በታቀዱ ተግባራት ላይ መረጃዎችን ከማቅረቤ በፊት በትግራይ ክልል አሁን መጠሪያውን በማሳስታውሰው አካባቢ ከአርሶ አደሮች የሰማሁትን አንድ ነገር ላካፍላችሁ ወድጃለሁ። የአካባቢው የተፈጠሩ ሃብት ክፋኛ የተጎዳ እንደነበረ ሰምቻለሁ። በአካባቢው የሚገኝ ተራራ ያገጠጠ ድንጋይ እንደነበረ፣ በአካባቢው ፊጫጭ የሚል ውሃ እንዳልነበረ አርሶ አደሮቹ አጫውተዋል። እኔ በተመለከትኩበት ወቅት ግን ከጉዳቱ ይልቅ በማገም ላይ ያለ መሆኑ ነው ጎልቶ የሚታየው። በተራራው ላይ የተለያዩ የተፋሰስ እንክብካቤ ስትራቴጂዎች ተገንብተዋል። የድንጋይ እርከኖች፣ የተለያዩ ቅርጽ፣ ስፋትና ጥልቀት ያላቸው የውሃ መከተሪያ ጉድጓዶች ወዘተ. በተራራው ላይ ይታያሉ። ጋራው በሰምበሌጥ ሳር ተሸፍኗል። ቁጥቋጦዎች ወርሰውታል። ገና እድገታቸውን የጀመሩ የተለያዩ ዝርያ ያላቸው ዛፎች እዚያም እዚያም ይታያሉ።

ይህ ብቻ አይደለም፤ የአካባቢው ሰዎች አይተዋቸው የማያውቋቸው ምንጮች ከተራራው ስር ኩልል ያለ ውሃ ያፈሰሳሉ። ከተራራው ስር መንጭተው የሚፈሱት ወንዞች ሰፊ ጉድጓድ ተቆፈሮላቸው ተገድበዋል። ወቅቱ በጋ ቢሆንም ምንጩ የሚፈስስበት አካባቢ ለምለም አረንጓዴ ነው። ምንጮቹ የተገደቡበት አካባቢ በመስኖ የለም። የበቆሎና የተለያዩ የአትክልት ማሳዎች ይታያሉ። ከብቶች ከየአካባቢው መጥተው ከተከተረው ሰፊ ጉድጓድ ውሃ ይጠጣሉ። የአካባቢው ነቀጦዎች ድሮ አንድ ዘለላ ነዶ የማይታይበት ጋራ ያበቀለውን ከሰው ቁመት የሚረዝም ሳር እያጨዱ ከብቶቻቸውን ይመግባሉ።

ታዲያ ይህን በጉልህ የሚታይ ለውጥ ያመጣ ስራ ለማከናወን ምን እንዳነሳሳቸው የአካባቢውን አርሶ አደሮች ጠየቃቸው። ሳይዋሹ ነገሩኝ። እኛ በራሳችን አልተነሳሳንም ነበር ያሉኝ፤ ወደአንድ ወጣት የግብርና ባለሞያ እያመለከቱኝ፤ እርሱ ነው ዘውትር እየመጣ እየሰበሰበ፤ እያስተማረ፤ እየመከረ ለስራ እንድንወጣ ያደረገን አሉኝ። ታዲያ መጀመሪያ ባለሞያውን ጠላነው። መጥላት ብቻ አይደለም፤ ረግመንቀልም። እየረገምነው የጀመርነው ስራ አሁን ውጤት አስገኝቷል። እናም የስራችንን ውጤት ማየት ስንጀምር፣ ባለማወቃችን

ባደረግነው ተጸጽተን ባለሞያውን መልሰን መረቅነው። አሁን እየመረቅነው ነው አሉኝ። እርግማንን ወደ ምርቃት የለወጠ ድንቅ ተግባር፣ ድንቅ ወጤት!

በዚህ በጠቀስኩት አካባቢ የተገኘው ውጤት ባለፉት አስር ዓመታት በበርካታ የአገሪቱ አካባቢዎች የታየ ነው። በአካባቢ ልማትና እንክብካቤ የተከናወነው ተግባር በየአካባቢው የውሃ ምንጮችን አስገኝቷል። ደርቀው የነበሩ ጅረቶች ዓመቱን ሙሉ እንዲፈሱ፣ መጠናቸው ቀንሶ የነበሩ ወንዞች እንዲጨምር አድርጓል። በየአካባቢው አነስተኛ የመስኖ እርሻ ማከናወን ተችሏል። የመጠጥ ውሃ፣ የከብቶች መኖርና ውሃ በቅርብ ማግኘት አስችሏል። በብዙ አካባቢዎች ባለፈው ዓመት ተከስቶ የነበረውን ድርቅ በመጠኑ መከላከል የሚያስችል አቅም ለመፍጠር ማዘዙንም መረጃዎች ያመለክታሉ። ምንም ጥቅም የማይሰጡ የነበሩ ተዳፋት አካባቢዎች መልማታቸው ለገጠር ስራ አጥ ወጣቶች የስራ እድል የፈጠረ ተጨማሪ ሊለማ የሚችል መሬት አስገኝቷል። በርካታ ወጣቶች ተደራጅተው በተዳፋት አካባቢ የበቀለን ሳር ለከብት መኖሪያ በመጠቀም የከብት ማደሉ በናርባታ ስራ ላይ መስማራት ችለዋል። ወደሌሎች የተቀየረው አካባቢ በርካታ ወጣቶችን በማር ልማት ስራ ላይ ማስማራት አስቸሏቸዋል።

የተፋሰስ ልማት ስራ ዘላቂ ፋይዳም አለው። በየአካባቢው ለተለያዩ ዓላማ የሚገነቡ ግድቦችን፣ በተለይ ታላቁን የኢትዮጵያ ህዳሴ ግድብ ከደለል በመከላከል የተገነቡበትን ዓላማ በአግባቡ ማከናወን እንዲያስችሉ፣ የፕሮጀክት እድሜያቸውን ሙሉ አገልግሎት እንዲሰጡ ማድረግ ያስችላሉ። በተለይ ከታላቁ የኢትዮጵያ ህዳሴ ግድብ መጀመሪያ በኋላ በአባይ ተፋሰስ ውስጥ የሚገኙ አርሶ አደሮች የሚያከናውኑት የተፋሰስ ልማት ግድቡን ከደለል የመከላከል ግብ ያለው መሆኑን ማወቃቸው ከፍተኛ ተነሳሽነት እንደፈጠረባቸው ይታወቃል። ይህ ተግባራቸው ለታላቁ የኢትዮጵያ ህዳሴ ግድብ ግንባታ እንዳበረከቱት አስተዋጽኦም ተቆጥሮላቸዋል።

ያም ሆነ ይህ፣ የተፋሰስ ልማትና የአካባቢ እንክብካቤ ስራ አሁንም ቀጥሏል። በያዝነው ወር በአምስት ክልሎች (በትግራይ፣ በአማራ፣ በኦሮሚያ፣ በደቡብ ብሄሮች፣ ብሄረሰቦችና ህዝቦች፣ በቤኒሻንጉል ጉምዝ ) የ2009 ዓ.ም የተፈጥሮ ሃብት ልማት ስራ በይፋ ተጀምሯል። በዘንድሮው የተፈጥሮ ሃብት ልማት ስራ ላይ ከ24 ሚሊዮን በላይ ዜጎች ይሳተፋሉ ተብሎ ይጠበቃል። በዝግጅት ምእራፉ በእነዚህ ክልሎች ለሚከናወነው የተፈጥሮ ሃብት ልማትና ጥበቃ ስራ 6 ሺህ 706 ተፋሰሶችን ለማልማት መታቀዱን የእርሻና የተፈጥሮ ሃብት ሚኒስቴር አስታውቋል። ከ15 ሚሊዮን በላይ ለስራው የሚያስፈልጉ የእጅ መሳሪያዎችም መዘጋጀታቸውን፣ ከ2 ነጥብ 2 ሚሊዮን በላይ አርሶ አደሮችና ባለሙያዎች፣ እንዲሁም ቀያሽ አርሶ አደሮች በተፋሰስ ልማት ዙሪያ አስፈላጊውን ስልጠና እንዲያገኙ መደረጋቸውንም ሚኒስቴሩ ገልጿል።

የተፈጥሮ ሃብት ልማትና እንክብካቤ ስራው ዓላማ ባለፉት አስር ዓመታት ሲከናወን እንደነበረው ሁሉ፣ በሰው ስራሽና በተፈጥሮ ምክንያት የተነሳ መሬት እንዲያገግም በማድረግ መሬቱ የሚሰጠውን ጠቀሜታ ማሳደግ ነው። የተፈጥሮ ሃብት ጥበቃ ስራው የተራቆተውን መሬት ከንክኪ ነፃ ማድረግ፣ እርከን መስራት እና እፅዋት በመትከል በስነ ህይወታዊ መንገድ የተራቆተ መሬት መልሶ እንዲያገግም ማስቻልን ያጠቃልላል።

የዘንድሮውን የተፈጥሮ ሃብት ልማት ስራ መጀመር አስመልክቶ የእርሻና ተፈጥሮ ሃብት ሚኒስትር ዲኤታው ዶክተር ካባ ኡርጌላ በሰጡት መግለጫ፣ በአገር አቀፍ ደረጃ እየተከናወነ ያለው የተፈጥሮ ሃብት ጥበቃ ስራ በርካቶችን ተጠቃሚ ማድረጉን አስታውቀዋል። በተመሳሳይ በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የአካባቢ ጥበቃና ልማት ተመራማሪ የሆኑት ዶክተር በላይ ስማኔ፣ የተፈጥሮ ሃብት ጥበቃ ስራው አገሪቱ የተሻለ እንድትለማ የሚደደርግና ተጠናክሮ ሊቀጥል የሚገባው ነው። በየጊዜው የሚካሄደው የተፈጥሮ ሃብት ጥበቃ ልማት ይበልጥ ተጠናክሮ እንዲጓዝ እና አርሶ አደሩን ተጠቃሚ እንዲያደርግ ማህበረሰብ አቀፉ ስራ በሳይንስና በምርምር መታዘዝ አለበት ብለዋል። የእርሻ እና ተፈጥሮ ሃብት ሚኒስቴርም በየዓመቱ የሚካሄደውን የተፈጥሮ ሃብት ጥበቃ በሳይንሳዊ ቅኝት አርሶ አደሩን ይበልጥ ተጠቃሚ በሚያደርግ ስልት እንደሚሰራ አስታውቋል።

እንግዲህ በያዝነው ወር መጀመሪያ ላይ በይፋ የታወጀው የዘንድሮው የተፈጥሮ ሃብት ልማት ስራ በተለይ በአማራና በኦሮሚያ ክልሎች ወደተግባር መሸጋገሩን የእርሻና የተፈጥሮ ሃብት ሚኒስቴር አስታውቋል። ሌሎቹም ክልሎች የሰብል ምርት ተሰብስቦ መጠናቀቁን ተከትሎ እንቅስቃሴ ይጀምራሉ ተብሎ ይጠበቃል።

በእንግዲህ የአገራችን የተፈጥሮ ሃብት ባለፉት ሰባት አስርት ዓመታት ክፉኛ መንግሥቱ ሁሉንም ኢትዮጵያዊ ያስማማል። ጉዳቱ ለሰውም ተርፏል። የአየር ንብረት መዛባት - ድርቅ ከጊዜ ወደ ጊዜ እየበረታ ሄዷል። በተፈጥሮ ሃብት መንግሥቱ ምንጮች፣ ጅረቶችና ወንዞች በመድረቃቸው የህዝቡ በተለይ የአርሶና አርብቶ አደሩ የድርቅን ተጽእኖ የመቋቋም አቅሙ እጅጉን የተዳከመበት ሁኔታ ተስተውሏል። ድሮ ወረድ ተብሎ ይቀዳ የነበረ ውሃ አሁን ሙሉ ቀን መጓዝን እየጠየቀ የመጣባቸው አካባቢዎች አሉ። እነዚህን ተጽእኖዎች ለማስቀረት ብቸኛው አማራጭ የተፈጥሮ አካባቢን ማልማት፣ የለማውንና ከውድመት የተረፈውንም መንከባከብ ነው።

ባለፉት አስር ዓመታት በየዓመቱ በሃያ ሚሊዮን የሚቆጠሩ አርሶ አደሮች ለበርካታ ቀናት በተፈጥሮ አካባቢ ልማትና እንክብካቤ ስራ ላይ ተሰማርተዋል። አሁንም ይህንኑ በማከናወን ላይ ናቸው። ይህ ስራ ነጭ ላብ ጠብ እስኪል የሚከናወን አድካሚ መሆኑ ይታወቃል። ከተገኘው ውጤት አኳያ ሲታይ ግን ዘላቂ እጭይታ የሚያስገኝ ነው። ይህ የተፈጥሮ አካባቢ ልማት ስራ የተጣለበት አርሶ አደር ስራው

ኢድካሚ ቢሆንም ዘላቂ እጩይታ የሚሰጥ መሆኑንና የወጤቱ ቀዳሚ ተጠቃሚም ራሱ መሆኑን ተገንዝቦ በወኔ ሊያከናውነው መነሳት አለበት። ሌሎች ባለድርሻ አካላትም ሳይልፈሰፈሱ ከአርሶ አደሩ ጎን መቆም አለባቸው። ለዘላቂ እጩይታ ዛሬን እንድከም!